

УДК 338.439

І. С. Крамаренко,
к. е. н., доцент, декан факультету права та соціально-освітніх технологій,
Миколаївський міжрегіональний інститут розвитку людини Університету "Україна"
ORCID ID: 0000-0002-0417-0918

DOI: 10.32702/2306-6792.2019.21.30

ГАЛУЗЕВІ ОСОБЛИВОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

I. Kramarenko,
PhD in Economics, Associate Professor, Dean of the Faculty of Law and Social and Information Technologies, Mykolaiv Interregional Institute of Human Development of the "Ukraine" University

SECTOR FEATURES OF INVESTMENT ATTRACTIVENESS OF ENTERPRISES

Метою написання статті є аналіз галузевих особливостей інвестиційної привабливості підприємств України. Основними завданнями дослідження є: аналіз сучасного стану інвестиційної діяльності підприємств за видами економічної діяльності; визначення рівня інвестиційної привабливості різних галузей народного господарства; обґрунтування основних напрямів розвитку інвестиційної привабливості підприємств за видами їх економічної діяльності.

Дослідження галузевих особливостей інвестиційної привабливості в Україні дає можливість зробити висновки, що в державі діє законодавчо-нормативна база щодо створення сприятливого інвестиційного клімату на підприємствах за видами економічної діяльності. Серед основних законодавчих актів, що регламентують галузеву інвестиційну діяльність є Закон України "Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць" (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2013, № 32, ст. 410), Розпорядження Кабінету Міністрів України "Про затвердження переліку пріоритетних галузей економіки" від 14 серпня 2013 р. № 843-р. Однак ці документи не змінено до сучасних вимог іноземних інвесторів та перспектив розвитку підприємств за видами економічної діяльності.

Проаналізовано, що у 2018 році у структурі капітальних інвестицій найбільший пріоритет залучення належав підприємствам промисловості — 35% від загальної суми, сільського, лісового та рибного господарства — 11,42%, будівництва — 9,68%, торгівлі — 8,95%, транспорту, складського господарства, поштової та кур'єрської діяльності — 8,65%, державного управління й оборони; обов'язкового соціального страхування — 7,71% та інформації, телекомунікації — 5,16%. Що підтверджує державне стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетні галузі економіки.

Обґрунтовано подальші напрями удосконалення інвестиційної привабливості підприємств за видами економічної діяльності, а саме: розроблення механізму та удосконалення законодавчо-нормативної бази щодо інвестиційної діяльності, сприяння розвитку партнерських відносин держави та бізнесу через державно-приватне партнерство, підтримка заходів у напрямі розвитку інвестиційної інфраструктури.

The purpose of this article is to analyze the sectoral features of the investment attractiveness of Ukrainian enterprises. The main tasks of the study are: analysis of the current state of investment activity of enterprises by types of economic activity; determining the level of investment attractiveness of different sectors of the economy; substantiation of the main directions of development of investment attractiveness of enterprises by types of their economic activity.

The study of sectoral features of investment attractiveness in Ukraine makes it possible to conclude that the state has a legislative framework to create a favorable investment climate in enterprises by type of economic activity. Among the main legislative acts regulating sectoral investment activity is the Law of Ukraine "On stimulating investment activity in

priority sectors of the economy for the purpose of creating new jobs" (Verkhovna Rada, 2013, vol. 32, Article 410), Cabinet of Ministers Order Of Ukraine "On approval of the list of priority sectors of the economy" of 14 August 2013 vol 843-p. However, these documents do not change the current requirements of foreign investors and the prospects of enterprise development by type of economic activity.

It is analyzed that in 2018 in the structure of capital investments the highest priority of attraction belonged to the enterprises of industry — 35% of the total amount, agriculture, forestry and fisheries — 11,42%, construction — 9,68%, trade — 8,95%, transport, warehousing, postal and courier activities — 8.65%, public administration and defense; compulsory social security — 7.71% and information, telecommunications — 5.16%. Which confirms the state stimulation of investment activity in priority sectors of the economy.

Further directions for improving the investment attractiveness of enterprises by types of economic activity are substantiated, namely: developing a mechanism and improving the legislative and regulatory framework for investment activity, promoting the development of state-business partnerships through public-private partnerships, supporting measures in the development of investment infrastructure.

Ключові слова: інвестиції, капітальні інвестиції, інвестиційна діяльність, інвестиційна привабливість, галузеві особливості інвестиційної привабливості, освоєння капітальних інвестицій.

Key words: investments, capital investments, investment activity, investment attractiveness, sectoral features of investment attractiveness, development of capital investments.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Скорочення обсягу іноземних інвестицій через тривалу напруженість у світовій торгівлі, уповільнює глобальне економічне зростання. Тому Україна не стала винятком, адже саме одну з найважливіших ролей у забезпеченні сталого розвитку економіки держави відіграє позитивна динаміка капітальних інвестицій. Аналіз сучасного стану інвестиційної політики держави та залучення інвестицій підприємствами за видами економічної діяльності є досить актуальним, адже дозволяє виявити основні проблеми пріоритетності галузей народно-го господарства та об'єктів для інвестування. Отже, обґрунтування основних напрямів удосконалення інвестиційної привабливості пріоритетних галузей економіки, дозволить створити дієву національну інвестиційну політику, а це збільшить залучення інвестицій та інвесторів.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питанням розвитку механізму активізації інвестиційних процесів в усіх галузях народно-го господарства, підвищення інвестиційної привабливості підприємств за видами економічної

діяльності та їх державної підтримки нині приділяється багато уваги. Цим проблемам присвячено наукові праці багатьох вчених-економістів, зокрема К.С. Берестового, О.Г. Бобрової, О.А. Бондаренка, О.П. Бондарчука, С.О. Гуткевич, О.М. Дуфенюк, І.О. Іртищевої, М.І. Кісіля, В.В. Ковальова, М.Ю. Коденської, Г.П. Лайко, О.М. Могильного, Г.М. Підлісецького, Г.В. Сєніної, М.І. Стегней, А.В. Чупіса, В.С. Шєбаніна та інших. Сучасні глобалізаційні процеси, світові тенденції економічного розвитку висувають нові вимоги до формування інвестиційного механізму в Україні і галузеві особливості, в контексті імплементації європейського досвіду, є визначальним.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою дослідження є аналіз галузевих особливостей інвестиційної привабливості підприємств України. Основними завданнями дослідження є: аналіз сучасного стану інвестиційної діяльності підприємств за видами економічної діяльності; визначення рівня інвестиційної привабливості різних галузей народно-го господарства; обґрунтування основних напрямів розвитку інвестиційної привабливості підприємств за видами їх економічної діяльності.

Таблиця 1. Динаміка капітальних інвестицій за видами економічної діяльності за 2010–2018 рр., млн грн

	2010	2012	2014	2016	2018	Темп зростання
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	11062,6	18883,7	18795,7	50484	66104,1	5,98
Промисловість	55384,4	91598,4	86242	117754	199896	3,61
Будівництво	29767	40760,3	36056,7	44444	55993,9	1,88
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	18550,4	24531,6	20715,7	29956,8	51817,6	2,79
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	19322,4	32413	15498,2	25107,8	50078,3	2,59
Тимчасове розміщування й організація харчування	1033,2	2264,9	1482	1477,9	2675,1	2,59
Інформація та телекомунікації	8625,8	10167,7	8175,1	15651,2	29884,9	3,46
Фінансова та страхова діяльність	5861,5	7353,3	6214,5	7678,7	10652,3	1,82
Операції з нерухомим майном	9861	12368,6	11230,2	19665	27556,8	2,79
Професійна, наукова та технічна діяльність	4991,7	9021,3	2921,5	6579,4	10798,2	2,16
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	2973,8	4973,9	3565,1	10009,2	11837,8	3,98
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	7769,9	11692,8	5808	22380,8	44597,8	5,74
Освіта	1818,4	1463,5	820,9	2257,3	4460	2,45
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	1920,1	2707,2	1223,9	4479	8138,8	4,24
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	976,7	2598	508,7	969,9	3663,2	3,75
Надання інших видів послуг	656,6	457,8	161,7	321,5	571,6	0,87
Усього	180576	273256	219420	359216	578726	3,20

Джерело: складено та розраховано за даними Державної служби статистики України [1].

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБГРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Розвиток галузей народного господарства відіграє значну роль у будові сталого економічного зростання держави та її конкурентоспроможності серед країн Європейського економічного простору. Дослідження питання щодо фінансування відповідних галузей набуває надзвичайної актуальності. Однією із розповсюджених форм фінансування виступають інвестиції.

За даними Державної служби статистики України з 2010 по 2018 рік сума капітальних інвестицій зросла з 180576 млн грн до 578726 млн грн або у 3,2 рази (таблиця 1) [1]. Такі зміни відбулися завдяки проведенню комплексної політики ринкових реформ та вдосконаленню механізму боротьби з корупцією.

Найбільші темпи зростання капітальних інвестицій на підприємствах за видами економічної діяльності у 2010–2018 рр. є: сільсько-лісового та рибного господарств у 5,98 разів; державного управління й оборони; обов'язкового соціального страхування у 5,74 рази; охорони здоров'я та надання соціальної допомоги у 4,24 рази; діяльності у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування у 3,98 разів; мистецтва, спорту, розваг та відпочинку у 3,85 разів та промисловості у 3,61 рази (табл. 1).

В Україні діє Закон України "Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць" (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2013, № 32, ст. 410), метою якого є створення умов для активізації інвестиційної діяльності шляхом концентрації ресурсів держави на пріоритетних напрямках розвитку економіки з метою запровадження новітніх та енергозберігаючих технологій, створення нових робочих місць, розвитку регіонів [2].

Відповідно до Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 серпня 2013 р. № 843-р "Про затвердження переліку пріоритетних галузей економіки" [3] сформовано перелік пріоритетних галузей економіки, серед яких:

1. Агропромисловий комплекс за напрямами — виробництво, зберігання харчових продуктів, у тому числі дитячого харчування, а також виробництво біопалива, з орієнтацією на імпортозаміщення.

2. Житлово-комунальний комплекс за напрямами:

створення об'єктів поводження з відходами (побутовими, промисловими та відходами, які утворилися в результаті добування та перероблення корисних копалин і виробництва електричної та теплової енергії);

будівництво, реконструкція і технічне переоснащення у сфері тепlopостачання, централізованого водopостачання та водовідведення.

3. Машинобудівний комплекс за напрямами — виробництво нових та імпортозаміщуючих

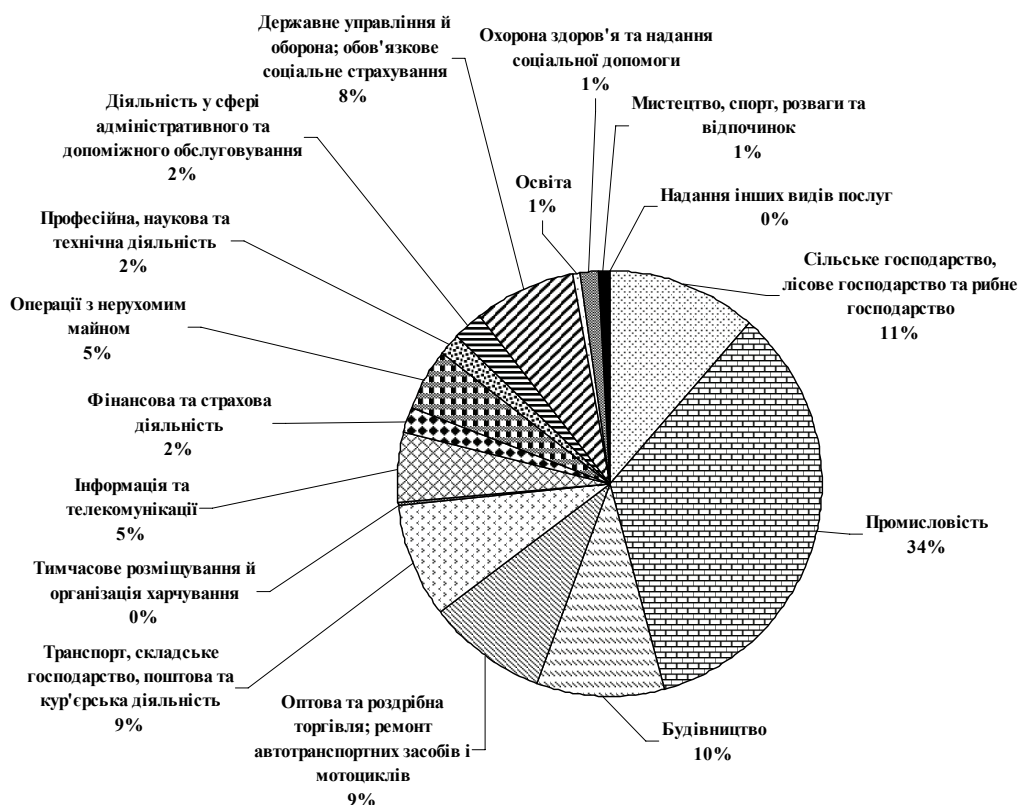


Рис. 1. Структура капітальних інвестицій підприємств за видами економічної діяльності у 2018 році, %

Джерело: [1].

видів комп'ютерів, електронної та оптичної продукції, машин і устаткування, електричного устаткування, автотранспортних та інших транспортних засобів.

4. Транспортна інфраструктура за напрямками — будівництво, реконструкція і технічне переоснащення у сфері транспортної інфраструктури.

5. Курортно-рекреаційна сфера і туризм за напрямками — будівництво курортно-рекреаційних об'єктів та об'єктів туристичної інфраструктури.

6. Переробна промисловість за напрямком — імпортозаміщуюче металургійне виробництво [3].

Аналіз виконання розпорядження підтверджують і дані Державної служби статистики України. Так, у 2018 році у структурі капітальних інвестицій найбільший пріоритет належав підприємствам промисловості — 35% від загальної суми, сільського, лісового та рибного господарства — 11,42%, будівництва — 9,68%, торгівлі — 8,95%, транспорту, складського господарства, поштової та кур'єрської діяльності — 8,65%, державного управління й оборони; обов'язкового соціального страхування — 7,71% та інформації, телекомунікації — 5,16% (рис. 1).

Капітальні інвестиції за видами промисловості у аналізованому періоді розподілялися так: переробна промисловість — 49,44% від загальної суми (з них: металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім машин та устаткування — 14,23%, виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів — 12,85%), добувна промисловість і розроблення кар'єрів — 29,41%, постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря — 19,45%, водопостачання; каналізація, поводження з відходами — 1,70%. Негативним є вкладання незначних інвестицій в локомотив прогресу — машинобудування, відтворення основних засобів якого формує цикли економічного піднесення (3,03% від загальної суми капітальних інвестицій за видами промисловості).

Сьогодні кардинально змінилася ситуація у вкладанні капітальних інвестицій в державне управління та оборону. Частка капіталовкладень у галузь за останні 8 років зросла в понад п'ять разів. Об'єктивною причиною цього є війна. Але нинішні вкладення спрямовуються не лише на потреби армії, а й на розвиток військово-промислового комплексу та власне реформу державного управління. Інвестовані кошти в державне управління та оборону, найбільше проявилися у матеріальній укомплектованості війська.

Головним іноземним інвестором для України залишається Європейський банк реконструкції та розвитку (далі, ЄБРР), що визначив операційні та стратегічні пріоритети на найближчі п'ять років. ЄБРР буде приділяти особливу увагу проектам, в яких інвестиції будуть поєднуватися з просуванням реформ у таких сферах, як приватизація, енергетична безпека та ефективність, фінансовий сектор, торгівля і інфраструктура. ЄБРР буде сприяти у стимулюванні участі приватного сектора в усіх галузях і подальшій комерціалізації компаній державного сектора. Банк також продовжить підтримку впровадження сучасних підходів до закупівель в державному секторі і ефективного управління [5]. Серед інших напрямів роботи в рамках нової стратегії — сприяння торгівлі та інвестиціям, розширення інфраструктурних зв'язків і підтримки наближення до стандартів ЄС: банк буде інвестувати в поліпшення пов'язаності через розвиток інфраструктури, допомагати в збільшенні торгових і інвестиційних потоків. Головним завданням уряду країни є узгодження всіх законодавчо-нормативних актів для впровадження ефективної нової стратегії.

Для подальшого покращення інвестиційного клімату України актуальним на сьогодні є питання удосконалення правової та організаційної бази для підвищення дієздатності механізмів забезпечення сприятливого інвестиційного клімату й формування основи збереження та підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки [6].

Головними напрямками удосконалення інвестиційної привабливості підприємств за видами економічної діяльності є:

- розроблення механізму інвестиційної привабливості підприємств з урахуванням галузевої та регіональної особливості;

- удосконалення законодавчо-нормативної бази щодо інвестиційного клімату;

- подальше сприяння розвитку партнерських відносин держави та бізнесу через державно-приватне партнерство (ДПП);

- підтримка заходів в напрямі розвитку інвестиційної інфраструктури (створення регіональної мережі індустріальних парків і надання державної підтримки суб'єктам, які створюють такі парки, визначені як один із пріоритетних напрямів розвитку регіонів);

- повноцінне функціонування Національної інвестиційної ради, метою діяльності якої є розроблення пропозицій щодо стимулювання та розвитку інвестиційної діяльності в Україні, формування привабливого інвестиційного іміджу України, у тому числі з урахуванням най-

кращої міжнародної практики; сприяння формуванню основних напрямів державної політики щодо поліпшення інвестиційного клімату в Україні; напрацювання пропозицій щодо стратегічних напрямів розвитку інвестиційного потенціалу України, стимулювання іноземних та національних інвестицій в розвиток економіки держави; вивчення ініціатив та потенційних пропозицій щодо інвестиційних проектів, а також практики взаємодії суб'єктів інвестиційної діяльності з державними органами; аналіз та узагальнення проблем, які перешкоджають інвестуванню в економіку України, підготовка пропозицій щодо шляхів їх вирішення, зокрема щодо заходів зі сприяння захисту прав інвесторів; участь в опрацюванні проектів актів законодавства з питань інвестиційної діяльності.

Побудова сприятливого інвестиційного клімату в галузі або на окремому підприємстві пов'язане з регулюванням інвестиційної діяльності. Інвестиційний клімат формується під впливом різноманітних політичних, інституційних, правових, економічних і соціальних чинників. Тому врахування всіх чинників у разі побудови інвестиційного клімату галузі дозволить забезпечити стійке залучення інвестицій.

ВИСНОВКИ З ПРОВЕДЕНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ЦЬОМУ НАПРЯМІ

Дослідження галузевих особливостей інвестиційної привабливості в Україні дає можливість зробити висновки, що в державі діє законодавчо-нормативна база щодо створення сприятливого інвестиційного клімату на підприємствах за видами економічної діяльності. Серед основних законодавчих актів, що регламентують галузеву інвестиційну діяльність є Закон України "Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць" (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2013, № 32, ст. 410), Розпорядження Кабінету Міністрів України "Про затвердження переліку пріоритетних галузей економіки" від 14 серпня 2013 р. № 843-р. Однак ці документи не зміннені до сучасних вимог іноземних інвесторів та перспектив розвитку підприємств за видами економічної діяльності.

Проаналізовано, що у 2018 році у структурі капітальних інвестицій найбільший пріоритет належав підприємствам промисловості — 35% від загальної суми, сільського, лісового та рибного господарства — 11,42%, будівництва — 9,68%, торгівлі — 8,95%, транспорту, складсь-

кого господарства, поштової та кур'єрської діяльності — 8,65%, державного управління й оборони; обов'язкового соціального страхування — 7,71% та інформації, телекомунікації — 5,16%. Найбільші темпи зростання капітальних інвестицій на підприємствах за видами економічної діяльності у період з 2010 по 2018 роки є: сільського, лісового та рибного господарств у 5,98 разів; державного управління й оборони; обов'язкового соціального страхування у 5,74 рази; охорони здоров'я та надання соціальної допомоги у 4,24 рази; діяльності у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування у 3,98 разів; мистецтва, спорту, розваг та відпочинку у 3,85 рази та промисловості у 3,61 рази. Це підтверджує направленість держави щодо стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки.

Обґрунтовано подальші напрями удосконалення інвестиційної привабливості підприємств за видами економічної діяльності, а саме: розроблення механізму та удосконалення законодавчо-нормативної бази щодо інвестиційної діяльності, сприяння розвитку партнерських відносин держави та бізнесу через державно-приватне партнерство, підтримка заходів у напрямі розвитку інвестиційної інфраструктури.

Література:

1. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення 18.10.2019).

2. Закон України "Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць" (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2013, № 32, ст. 410). Зі змінами та доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5205-17> (дата звернення 25.10.2019).

3. Розпорядження Кабінету Міністрів України "Про затвердження переліку пріоритетних галузей економіки" від 14 серпня 2013 р. № 843-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/843-2013-%D1%80#n7> (дата звернення 25.10.2019).

4. Внутрішні інвестиції: дзеркало розвитку (2018). URL: <https://tyzhden.ua/Economics/227213> (дата звернення 26.10.2019).

5. ЄБРР розробив для України нову п'ятирічну стратегію замість кризових пакетів (2018). URL: <https://ua.news/ua/yebrr-rozrobiv-dlya-ukrayini-novu-p-yatirichnu-strategiyu-zamist-krizovih-paketiv/> (дата звернення 26.10.2019).

6. Інвестиційна діяльність в Україні (2018). URL: <https://mfa.gov.ua/ua/article/open/id/6349> (дата звернення 26.10.2019).

7. Іртищева І.О., Крамаренко І.С. Інвестиційна привабливість економіки: міжрегіональні асиметрії. Регіональна економіка. 2014. № 2 (72). С. 84—95.

8. Крамаренко І.С. Інвестиційне забезпечення агропродовольчої сфери України: сучасний стан та перспективи розвитку. Інвестиції: практика та досвід. 2013. № 5. С. 30—33.

9. Крамаренко І.С. Фактори впливу на інвестиційно-фінансову привабливість підприємств агропродовольчої сфери України. Агросвіт. 2013. № 15. С. 22—25.

References:

1. State Statistics Service of Ukraine (2019), available at: <http://vuv.ukrstat.gov.ua> (Accessed 18 Oct 2019).

2. The Verkhovna Rada of Ukraine (2013), The Law of Ukraine "On stimulating investment activity in priority sectors of the economy with the purpose of creating new jobs", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5205-17> (Accessed 25 Oct 2019).

3. Cabinet of Ministers of Ukraine (2013), Ordinance "On Approval of the List of Priority Sectors of Economy", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/843-2013-%D1%80#n7> (Accessed 25 Oct 2019).

4. Shavaliuk, L. (2018), "Inward investment: a mirror of development", available at: <https://tyzhden.ua/Economics/227213> (Accessed 26 Oct 2019).

5. ua.news (2018), "The EBRD has developed a new five-year strategy for Ukraine instead of crisis packages", available at: <https://ua.news/ua/yebrr-rozrobiv-dlya-ukrayini-novu-p-yatirichnu-strategiyu-zamist-krizovih-paketiv/> (Accessed 26 Oct 2019).

6. Ministry of Foreign Affairs of Ukraine (2018), "Investment activity in Ukraine", available at: <https://mfa.gov.ua/ua/article/open/id/6349> (Accessed 26 Oct 2019).

7. Irtysheva, I.O. and Kramarenko, I.S. (2014), "Investment attractiveness of the economy: inter-regional asymmetries", Regional economy, vol. (72), pp. 84—95.

8. Kramarenko, I.S. (2013) "Investment support of the agro-food sector of Ukraine: current state and prospects for development", Investment: practice and experience, vol. (5), pp. 30—33.

9. Kramarenko, I.S. (2013) "Factors influencing the investment and financial attractiveness of Ukrainian agro-food enterprises", Agrosvit, vol. (15), pp. 22—25.

Стаття надійшла до редакції 28.10.2019 р.